

Hvor går grænsen?

Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet

Hvad har straffelovens § 232, politivedtægtens § 5, ligebehandlingslovens § 4 og folkeskolelovens § 1 til fælles? Normalt ikke meget, men de seneste måneders debat om og ikke mindst indførelse af den såkaldte »dress-code« på nogle skoler, får naturligvis en jurist til at tænke på, om der er nogen retlig regulering af eller begrænsning for hvad skolen som arbejdsgiver kan forlange af sine lærere i påklædningsmæssig henseende. Når tanken ikke i første række falder på om skolen skulle være retligt begrænset i at kræve en særlig type af påklædning for eleverne, skyldes det, at der er en vis "tradition" for at man retligt set accepterer visse indskrænkninger i folks normale frihedsrum, når de befinder sig på en institution. Man vil dog fra folkeskolens side næppe kunne kræve, at eleverne (eller deres forældre) sætter sig i økonomisk udgifter, for ligefrem at anskaffe tøj, som skolen kan acceptere. De bagvedliggende overvejelser gælder imidlertid lige fuldt for lærere som for elever.

Kort fortalt har nogle få skoler indført krav til såvel lærernes som elevernes påklædning. Baggrunden herfor har – så vidt det er fremgået af pressens dækning – været ønsket om at undgå tøj, der ikke skjuler den bare mave og tøj, der er dekolleteret, så man – især hvis kvindelige lærere bøjer sig ned mod eller over eleverne – kan se større eller mindre dele af den pågældendes bryster. Det har været fremført af nogle af skolernes repræsentanter, at de ikke ønsker at skolens lærere eller elever skal være klædt på som om de »skulle på diskotek«. Også moden med (meget) lav talje på bukserne har været nævnt, eventuelt så lav en talje, at man kan se den pågældendes G-streng trusser. Kort sagt påklædning som man dagligt støder på i det »offentlige rum« - d.v.s. på gader og veje i store og små byer, i fjernsynet, i toget, i bussen o.s.v.

Retligt set går grænsen for folks (manglende) påklædning ved straffelovens § 232: »Den som ved uterligt forhold krænker blufærdigheden eller giver offentlig forargelse straffes med bøde eller fængsel indtil 4 år«. Er der tale om adfærd på offentlig gade eller vej (hvor til skoler ikke hører) bestemmer normalpolitivedtægtens § 5: »det er forbudt på eller ud til en vej eller andre steder, hvortil der er almindelig adgang, at vise uanstændig opførsel, f.eks. ved uanstændige ord eller handlinger, ved uanstændig blottelse af legemet eller ved at opfordre til utugt«.

Straffelovens § 232, der gælder overalt, kun kan anvendes ved »uterligt forhold«. Dette indebærer et krav om, at adfærden skal have seksuel karakter, f.eks. pludselig blottelse af sine kønsdele eller samleje midt på åben gade, hvorfor almindelig afklædthed i sig selv aldrig kan falde ind under bestemmelsen. Hvad angår politivedtægten er det indlysende, at spørgsmålet om, hvad »uanstændig blottelse af legemet« er, skifter over tid. Justitsministeriet har i 1976 givet udtryk for, at nøgenbadning og solbadning på en strand uden tøj på ikke i sig selv er uanstændig opførsel. Det kan det derimod være, hvis man optræder provokerende eller demonstrerende for de øvrige badegæster, eller f.eks. færdes nøgen i beboelsesområder. Og her taler vi ikke om, at man med en mere eller mindre ihærdig indsats kan se mere eller mindre kød gennem sprækker eller åbninger i andres tøj. Kort sagt: nok så dekolleteret, nok så bar mave, nok så lav talje og nok så meget G-trusse kommer aldrig bare i nærheden af

strafferetligt »uanstændig« opførsel. Og modsvarende: så længe det ikke kræver anden indsats end at se, er det heller ikke strafbart at betragte det afslørede.

Arbejdsgiveren kan således ikke begrunde eventuelle påklædningskrav af den omtalte art med, at der ellers vil være tale om strafbart forhold, men omvendt indebærer dette naturligvis heller ikke i sig selv, at skolen ikke kan stille krav om særlig påklædning.? Men kan ligebehandlingsloven da forhindre, at skolen stiller de her omtalte krav? Ligebehandlingslovens § 4 fastslår, at »enhver arbejdsgiver, der beskæftiger mænd og kvinder, skal behandle dem lige for så vidt angår arbejdsvilkår.« Umiddelbart skulle man tro, at bestemmelsen var uanvendelig, fordi disse Dress-Codes naturligvis ikke er udformet med udtalt sigte på de kvindelige lærere (eller elever). Det er imidlertid overordentligt sjældent at mandlige læreres G-streng kan ses over deres lave talje, medens de bøjer sig fremover og afslører deres bølgende barm. Ligebehandlingsloven forbyder imidlertid både »direkte« og »indirekte« forskelsbehandling. Direkte forskelsbehandling vil enten sige, at man udtrykkeligt laver regler for kun det ene køn, eller at man er drevet af et kønsdiskriminerende motiv. Indirekte forskelsbehandling vil sige, at en gennemførelse af reglerne har en kønsskæv effekt – altså primært har virkning for det ene køn. Hvor indirekte diskrimination kan være legal, hvis den er sagligt velbegrunder, er direkte diskrimination altid forbudt, medmindre man får en dispensation.

De anførte eksempler giver god grund til at overveje om ikke en del af disse tøj-kodeks er udtryk for indirekte kønsdiskrimination, og spørgsmålet er, om ikke der endda er tale om direkte kønsdiskrimination. Når man således ser på de begrundelser (motiver), der er blevet gengivet i pressen, er det f.eks.: »Når nu drengene, specielt når de når op i 7. klasse har svært ved at koncentrere sig, så nytter det ikke noget, hvis de også går og forelsker sig i læreren«. Mest slående er en skoleinspektør i pressen citeret for at sige: »Det er et spørgsmål om at forholde sig til virkeligheden, som den er. Vi er nødt til at opretholde disse regler, så længe ikke alle i dette samfund anerkender, at folks påklædning ikke er en opfordring til sex, og at man ikke bare kan tage for sig.« I udsagnene er der næsten udelukkende brugt kønsneutrale ord, men den førstciterede tænker næppe på tilfælde, hvor drengene i 7. klasse forelsker sig i en mandlig lærer og skoleinspektøren næppe heller på horder af kvindelige lærere eller elever, der i flok jager en stakkels letpåkledt dreng.

Skoleinspektørens citat er imidlertid ikke blot velegnet til at argumentere for kønsdiskriminerende regler – det er ved nærmere overvejelse udtryk for en formørket, fundamentalistisk tankegang. Selvom man tog på ham ordet: »ja, der er nogle mænd, der ikke er i stand til at opføre sig anstændigt, når de ser en pige, og ja, vi tager afstand fra sådanne mænd«, så er konsekvensen af hans regler det modsatte. Pigerne på skolen får således – både gennem lærernes adfærd/påklædning og regelsættet for deres egen påklædning – at vide, at de selv er ude om det, hvis de bliver udsat for et seksuelt overgreb. Det er op til dem at sørge for, at mændene ikke bliver fristet. Næsten endnu værre får drengene i skolen at vide, at »ordentlige« piger har »anstændigt« tøj på – altså ikke noget med bar mave og dyb udskæring – og dermed også at sådanne piger er jaget vildt. Det er ikke blot muligvis i strid med en lov – det er skræmmende. Vi ved fra undersøgelser at langt de fleste voldtægts ofre har en forfærdelig og fuldstændigt ubegrundet skyldfølelse, de bebrejder sig selv at de er blevet voldtaget, og ofte undlader de af blandt andet den grund overhovedet at anmelde voldtægten til politiet. Hvis sådanne voldtægts ofre ydermere er eller har været udsat for underlige »moralske« tøjregler i deres skole og har set deres rollemodeller leve op til dem – ja så bliver skyldfølelsen da kun yderligere udbygget.

Folkeskolelovens § 1 siger bl.a. at »skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati.« Det må i min optik også betyde, at man gennem ord og handling har pligt til at lære eleverne, at eget og andre menneskers værd og menneskelige egenskaber findes inde bag indpakningen og ganske uafhængigt af denne, men også at indpakningen i store og små, fede og undervægtige, hvide

og brune, rygere og ikke-rygere, joggere og nørder, tilhullede og afklædte, spidsnæsede og fladnæsede, sjove frisurer og oldnordiske lorgnetter er det, der er med til at gøre tilværelsen mangfoldig og farverig – for hvor ville verden være et forfærdeligt sted, hvis vi alle var ens, og hvor ofte har katastrofen ikke luret, når vi partout skulle være det!